

NUOTOLINIO MOKYMO, KAIP LIETUVOS KARIUOMENĖS TAIKOS METO FUNKCINĖS VEIKLOS KOKYBĖS GERINIMO PRIEMONĖS, POTENCIALAS

Vyr. ltn. Aleksandras Melnikovas

Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės Oro operacijų palaikymo eskadrilė

Anotacija. Straipsnyje teoriškai pagrindžiamos nuotolinio mokymo galimybės prisidėti prie Lietuvos kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo, atskleidžiamos pagrindinės nuotolinio mokymo funkcijos. Remiantis Lietuvos kariuomenės dokumentacijos ir mokslinės literatūros analize, straipsnyje išskiriamos nuotolinio mokymo taikymo Lietuvos kariuomenėje potencialo vertinimo dimensijos ir jas sudarantys kriterijai, išskiriami esminiai nuotolinio mokymo taikymo privalumai. Taip pat atskleidžiama, kaip nuotolinis mokymas galėtų prisidėti prie karinių pajėgų rengimo kokybės gerinimo ir operacinės personalo parengties užtikrinimo.

Straipsnio pabaigoje pateikiamos nuotolinio profesinio karinio rengimo privalumus apibendrinančios išvados, kurios galėtų būti panaudotos diegiant ir plėtojant nuotolinį mokymą Lietuvos kariuomenėje.

Pagrindiniai žodžiai: nuotolinis mokymas, profesinis karinis rengimas, nuotolinio mokymo vertinimo dimensijos, individualusis karinis rengimas.

Įvadas. Nauji iššūkiai ir kylančios grėsmės šalies nacionaliniam saugumui sąlygoja sparčius pokyčius Lietuvos kariuomenėje. Šauktinių grąžinimas, kariuomenės modernizavimas ir vystymas padeda užtikrinti kariuomenės pasiruošimą vykdyti savo funkcijas neprognozuojamai kintančioje geopolitinėje situacijoje. Patikima kariuomenė yra saugios valstybės garantas, todėl yra būtina išlaikyti aukštą kariuomenės parengties lygį, kad kariai ir kariniai vienetai gebėtų vykdyti plataus spektro nacionalines ir tarptautines operacijas (Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina, 2013). Tinkamas ir savalaikis kariuomenės funkcijų vykdymas tiesiogiai priklauso nuo personalo parengties lygio – karių profesinio karinio švietimo kokybė, žinių ir įgūdžių lygis daro įtaką taikos ir ginkluotos gynybos nuo agresijos uždavinių vykdymui (Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina, 2013). Taikos metu profesinis karinis švietimas ir rengimas yra pagrindinė kariuomenės veiklos funkcija, todėl profesinio karinio rengimo kokybė yra vienas iš Lietuvos kariuomenės mokymo politikos srities prioritetų (Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina, 2013).

Aktualumas. Karinis švietimas yra viena iš sparčiai vystomų kariuomenės veiklos sričių – karinio rengimo gerinimui naudojamos naujos technologijos, taikomi aktyvaus praktinio mokymo metodai, vykdomas formalusis ir neformalusis karių švietimas bei įgyvendinama mokymosi visą tarnybos laiką koncepcija. Karių švietimas ir rengimas yra tęstinis ir nuoseklus, todėl vyksta ne tik mokymo centruose, bet ir tarnybos vietoje. Tačiau, plečiantis kariuomenei, didėja kariuomenės mokyklų ir mokymo centrų užimtumas, tad mokymo centrai yra pajėgūs priimti ribotą kursų klausytojų skaičių per nustatytą laiką. Profesiniai kursai dažnai organizuojami tik kartą per metus, todėl karinio personalo paruošimas reikalauja daug laiko ir resursų, o aukšta karinio personalo rengimo kokybė yra užtikrinama tik iš dalies. Profesinio kariuomenės personalo rengimo kokybės problema yra mažai tiriama, nėra numatytų priemonių užtikrinti nuolatinį įgūdžių atnaujinimą, todėl šios srities tyrimas gali prisidėti prie personalo rengimo kokybės gerinimo. Viena iš priemonių, turinčių potencialą pagerinti karinio rengimo kokybę, yra nuotolinis mokymas, kurio pagalba karinis rengimas gali būti vykdomas minimaliomis sąnaudomis ir organizuojamas reikiamoje vietoje reikiamu laiku dideliame skaičiui respondentų.

Problema. Kariuomenės personalo didinimas lemia didesnę kariuomenės mokymo centrų užimtumą. Siekiant užtikrinti personalo rengimo kokybę ir kariuomenės esminių taikos meto funkcijų vykdymą, būtina išnaudoti visas prieinamas karių rengimo priemones, todėl kyla probleminis klausimas, kaip galima pagerinti Lietuvos kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos ir karinio personalo rengimo kokybę nuotolinio mokymo pagalba?

Tyrimo objektas – nuotolinio mokymo profesiniame kariniame rengime kokybės gerinimo gairės.

Tyrimo tikslas – ištirti nuotolinio mokymo, kaip Lietuvos kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo priemonės, potencialą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti nuotolinio mokymo esmę ir vertinimo dimensijas karinių pajėgų rengimo kontekste.
2. Nustatyti nuotolinio mokymo galimybes gerinti kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybę taikos metu.

Tyrimo metodai: Lietuvos kariuomenės dokumentų ir literatūros analizė bei metaanalizė, mokslinės literatūros analizė.

1. Nuotolinio mokymo vertinimo dimensijos profesinio karinio švietimo ir rengimo kontekste

Nuotolinis mokymas nėra plačiai paplitęs Lietuvos kariuomenėje, tačiau užima svarbią vietą karių profesiniame rengime. Konceptuali nuotolinio mokymo funkcija Lietuvos kariuomenėje nėra vieningai apibrėžta – skirtinguose šaltiniuose nuotoliniam mokymui yra priskiriamos skirtingos funkcijos (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Nuotolinio mokymo funkcijos (sudaryta autoriaus)

Nuotolinio mokymo funkcija	Apibrėžimas	Šaltinis
Mokymo forma	Tai tokia mokymo forma, kai instruktorių ir karių skiria laikas ir atstumas arba tik atstumas.	Karių ugdymo pagrindai, 2002, p. 122, 138, 286.
Mokymo metodas		
Visą tarnybos laiką trunkantis profesinis karinis švietimas ir rengimas	Nuotolinis mokymasis – tai mokymasis, kuris leidžia kariui (mokiniiui) individualiai įgyti teorinių žinių (įsisavinti medžiagą) jam patogiu laiku, pasirinktu tempu ir pasirinktoje vietoje.	Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina, 2013, p. 3–16.
Mokymo būdas	Pagal patvirtintą mokymo programą instruktorius parengta mokymo medžiaga (arba didžioji jos dalis) perduodama kurso dalyviui (dalyviams), kurią jis (jie) turi išmokyti per nustatytą laiką. Nuotolinis mokymo būdas leidžia vykdyti mokymą, net kai mokymo proceso metu kurso dalyvis ir instruktorius yra skirtingose vietovėse.	Profesinio karinio švietimo ir individualiojo rengimo vadovas, 2015, p. 5P-2.
Karių įgalinimas	Kasdieninis rengimas yra diferencijuotas ir orientuotas į [...] karių įgalinimą (nuotolinio mokymo sistemų naudojimas) savarankiškai mokytis (užsiimti saviugda) ir tobulėti.	Lietuvos karinė doktrina 2016, p. 4–21.

Remiantis R. A. Wisheriu, M. A. Sabol, F. L. Mosesu (2002), JAV kariuomenės mokymo ir vadovavimo doktrinoje (1996) nuotolinis mokymas yra apibrėžiamas taip: „Standartizuotas individualus, kolektyvinis ir savarankiškas karių ir padalinių mokymas(is) bet kurioje vietoje, bet kuriuo laiku, taikant informacines technologijas“ (Moses, 2002, p. 2). Panašų nuotolinio mokymo apibūdinimą pateikia ir D. Vaičiūnaitė (2012): „tai nuoseklus savarankiškas ar grupinis mokymas(is), kai besimokančiuosius ir mokytoją, dėstytoją skiria atstumas ir/ar laikas, o bendravimas ir bendradarbiavimas, mokymosi medžiaga pateikiama informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis“ (Vaičiūnaitė, 2012, p. 1).

Savo funkcine prasme nuotolinis mokymas kariuomenėje gali būti nagrinėjamas individualiojo karinio rengimo ir švietimo kontekste. Individualiojo karinio rengimo pagrindą sudaro teorinės žinios, todėl nuotolinio mokymo panaudojimo galimybės šioje srityje yra pakankamai plačios. Nuotolinio mokymo kolektyviniame kariniame rengime ribotumą įtvirtina labiau praktinis nei teorinis kolektyvinio rengimo pobūdis. Konceptine prasme nuotolinio mokymo panaudojimo kariuome-

nėje galimybės yra apribojamos teorinių žinių perdavimu, tačiau nuotolinio mokymo galimybių išnaudojimas gali sukurti pridėtinę vertę profesiniam kariniam rengimui ir švietimui kokybės atžvilgiu.

Nuotolinis mokymas yra plačiai tyrinėjamas ir aprašomas įvairių mokslininkų, kurie išskiria skirtingus nuotolinio mokymo privalumus. Pasak M. Teresevičienės, D. Rutkauskienės, A. Volungevičienės, V. Zuzevičiūtės, A. Rutkienės, A. Targamadzės (2008), nuotolinis mokymas suaugusiųjų švietimo sistemoje galėtų pagerinti mokymosi prieinamumą ir padėti priartinti mokymą prie darbo vietos. T. Andersonas, F. Elloumis (2004) pabrėžia, kad dėl nuotolinio mokymo laikas ir atstumas jau nėra kliūtis mokymui, o teisingai organizuotas nuotolinis mokymas gali tapti puikia individualizuoto mokymo priemone. Karinėje literatūroje tyrėjai išskiria nuotolinio mokymo potencialą sumažinti kvalifikuoto personalo trūkumą ir paspartinti kariuomenės komplektavimą kvalifikuotais specialistais (Winkler, Leonard, Shanley, 2001), sumažinti personalo mokymo kaštus (Westfall, 2004), sutrumpinti personalo parengimo laiką, užtikrinti operacinę parengtį (Jones, Mally, Blevins, Munroe, 2004) ir t. t.

Atsižvelgiant į T. Andersono, F. Elloumio (2004), J. D. Winklerio (2001), P. J. L. Westfallo (2004), S. M. Joneso (2004), M. W. Freemano (2004), R. Freemano (2004) ir C. W. S. Sukačio (2014) atliktus tyrimus, nuotolinio mokymo taikymo kariuomenėje vertinimas gali būti sąlyginai suskirstytas į tris pagrindines dimensijas:

1. Distancinė (prieinamumo ir aprėpties) dimensija. Distancinė dimensija reprezentuoja esminę nuotolinio mokymo funkciją organizuoti mokymo procesą, nepriklausomai nuo atstumo tarp instruktoriaus ir besimokančiojo, todėl gali būti apibūdinama *prieinamumo* ir *aprėpties* kriterijais.

Prieinamumo kriterijus leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo privalumą erdvės ir laiko atžvilgiu. Lyginant su tradiciniu mokymu klasėje, nuotolinio mokymo taikymas leidžia kurti mokymo erdves bet kurioje vietoje, kur yra kompiuteris su interneto prieiga (tarnybos vieta, biblioteka, namai ir t. t.), todėl personalas turi galimybę mokytis patogiu/reikiamu laiku patogioje/prieinamoje vietoje.

Aprėpties kriterijus leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo privalumą suinteresuotos ir potencialiai pasiekiamos auditorijos atžvilgiu. Suinteresuota auditorija gali būti skirstoma į tiesioginę (krašto apsaugos sistemos personalas (profesinės karo tarnybos kariai, šauktiniai, kariai savanoriai, šauliai ir t. t.) ir netiesioginę (karyba besidomintys asmenys (moksleiviai, atsargos kariai ir t. t.)). Potencialiai pasiekiami auditorija priklauso nuo nuotolinio mokymo rūšies – sinchroninis ir mišrus mokymas vyksta pilnai arba iš dalies realiu laiku, todėl potencialiai auditorijai taikomas laiko apribojimas, asinchroninis ir atviras mokymas teoriškai leidžia pasiekti neribotą skaičių besimokančiųjų vienu metu, o praktiškai yra ribojamas technologiniais pajėgumais.

Teoriškai distancinė dimensija leidžia apibrėžti nuotolinį mokymą kaip lengvai prieinamą mokymo būdą neribotam skaičiui besimokančiųjų vienu metu.

Edukacinė dimensija. Pagrindinė karinio profesinio rengimo ir švietimo

paskirtis – kvalifikuoto personalo paruošimas, todėl edukacinė dimensija gali būti apibūdinama *kvalifikacijos* ir *lankstumo* kriterijais.

Kvalifikacijos kriterijus leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo privalumą personalo paruošimo kontekste. Šis kriterijus apima personalo kvalifikaciją – nuotolinis mokymas leidžia padidinti padalinio pasiruošimą vykdyti užduotis, suteikiant reikalingus mokymus reikiamoje vietoje reikiamu laiku (M. W. Freeman, 2004) ir vykdyti personalo įgūdžių praradimo prevenciją, organizuojant lengvai pasiekiamus įgūdžių atnaujinimo kursus. Nuolatinis kvalifikacijos atnaujinimas ir palaikymas leidžia užtikrinti aukštą karinių pajėgų operacinę parengtį (Jones et al., 2004) ir užtikrinti teigiamą žinių atnaujinimo dinamiką sparčiai kintančiomis sąlygomis.

Lankstumo kriterijus leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo privalumą mokymo individualizavimo ir besimokančiųjų asmeninių poreikių kontekste. Lankstus nuotolinio mokymo organizavimo pobūdis suteikia galimybę besimokančiajam valdyti esmines sudedamąsias mokymo proceso dalis – pasirinkti kurso turinį, mokymosi laiką, vietą ir tempą, atlikti mokymosi savikontrolę ir stebėti progresą.

Edukacinė dimensija leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo potencialą užtikrinti aukštą padalinių operacinę parengtį, suteikiant individualizuotas nuotolinio mokymo paslaugas reikiamoje vietoje reikiamu laiku.

2. Ekonominio naudingumo (racionalaus resursų panaudojimo) dimensija. Ekonominio naudingumo klausimas visada yra aktualus, vertinant nuotolinio mokymo funkcionalumą ir efektyvumą. Nuotolinio mokymo sistemos diegimas reikalauja investicijų, tačiau šios investicijos ilgalaikėje perspektyvoje leidžia sumažinti kurso organizavimo kainą. Skirtinguose tyrimuose nustatyta, kad nuotolinio mokymo kaina daugeliu atvejų yra žemesnė nei tradicinio mokymo klasėje (Rumble, 1999; R. Freeman, 2004; Westfall, 2004; Sukati, Vilakati, Fowler, Dlamini, 2014 ir kt.). Remiantis R. Freemanu (2004), šia tema vykdytų tyrimų metastudija, 80–90 proc. institucijų nuotolinio mokymo kaina yra žemesnė, palyginus su tradiciniu mokymu, ir apie 40 proc. institucijų deklaravo, kad nuotolinio kurso savikaina yra daugiau nei 50 proc. mažesnė, palyginus su analogišku tradiciniu kursu. C. W. S. Sukačio ir kt. (2014) tyrimas, atliktas keturiuose Svazilando (angl. *Swaziland*) universiteto fakultetuose, taip pat parodė, kad nuotolinio mokymo kursai yra ekonomiškai naudingesni nei analogiški tradiciniai.

Kariuomenėje nuotolinio mokymo ekonominio naudingumo vertinimas konceptualiai skiriasi nuo nuotolinio mokymo, vykdomo civilinėse įstaigose, vertinimo dėl institucinės specifikos. Kariuomenė, skirtingai nei civilinė mokymo įstaiga, padengia visas su dalyvavimu kurse susijusias dalyvio išlaidas, tokias kaip kelionė, maitinimas, apgyvendinimas ir t. t., todėl ekonomine prasme nuotolinio mokymo organizavimas kariuomenėje leidžia sutaupyti daugiau lėšų, lyginant su civiline mokymo įstaiga. Anot P. J. L. Westfallo (2004), nuotolinio mokymo diegimo JAV karinėse oro pajėgose praktika rodo, kad, įdiegus nuotolinio mokymo sistemą, nuotoliniu būdu dėstomo kurso kaina mažėja iki 96 proc., lyginant su analogiško tradi-

cinio kurso kaina. Tame pačiame tyrime P. J. L. Westfallas nurodo, kad, skaičiuojant lėšas, reikalingas vienam studentui vienai kursų dienai, santykis yra 225 USD tradiciniam ir beveik 80 proc. mažiau – 47 USD – nuotoliniam kursui. Remiantis R. A. Wisherio ir kt. (2002) duomenimis, tradicinio Atsargos komponento inžinerijos karininkų kurso (angl. *Engineer Officer Advanced Course for the Reserve Component*) JAV karinėse pajėgose pakeitimas analogišku nuotoliniu kurso 7 metų laikotarpiu leido 33 proc. sumažinti kurso savikainą vienam studentui.

Ekonominio naudingumo dimensija leidžia apibrėžti nuotolinį mokymą kaip ekonomiškai naudingesnį, palyginus su tradiciniu mokymu, tačiau, siekiant nustatyti tikslius skaičius Lietuvos kariuomenėje, reikalingas papildomas tyrimas.

Anksčiau apibrėžtos nuotolinio mokymo vertinimo dimensijos karinio personalo rengimo kontekste parodo, kad nuotolinis mokymas:

1. yra lengvai prieinamas mokymo būdas, leidžiantis per sąlyginai trumpą laiką žymiai sumažinti kariuomenės mokymo centrų užimtumą ir patenkinti sparčiai didėjančio kariuomenės personalo apmokymo poreikį;

2. gali padėti užtikrinti aukštą padalinių operacinę parengtį, suteikiant individualizuotas profesinio rengimo ar žinių atnaujinimo paslaugas reikiamoje vietoje reikiamu laiku;

3. leidžia užtikrinti racionalų resursų panaudojimą, taupant kursams skiriamas lėšas – atsižvelgiant į JAV tyrėjų atliktų tyrimų duomenis, nuotolinio kurso kaina yra nuo 33 proc. iki maždaug 90 proc. mažesnė, lyginant su analogišku tradiciniu kursu;

4. turi potencialą prisidėti prie karinio personalo rengimo kokybės gerinimo.

Nuotolinio mokymo kariuomenėje vertinimo dimensijos apibrėžia efektyvaus nuotolinio mokymo taikymo kariuomenėje galimybes, tačiau nuotolinis mokymas taip pat turi potencialą prisidėti prie kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo.

2. Nuotolinis mokymas kaip kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo priemonė

Mokymasis kariuomenėje prasideda nuo atėjimo į kariuomenę ir baigiasi paskutinę tarnybos dieną, todėl mokymosi visą gyvenimą koncepcijos įgyvendinimas kariuomenėje yra ne retorinė galimybė, o kasdienės veiklos dalis. Mokymosi kariuomenėje prasmė ir tikslingumas neapsiriboja karių asmeniniu tobulėjimu – profesinių žinių, įgūdžių ir kompetencijų vystymas yra esminis kariuomenės taikos meto prioritetas, padedantis užtikrinti kariuomenės funkcijų vykdymą. Profesinis karinis švietimas ir personalo rengimas yra krašto apsaugos sistemos institucinė sritis, apimanti šias mokymo įstaigas (institucijas) (Lietuvos karių pajėgų rengimo doktrina, 2013):

1. Lietuvos karo akademija;
2. Lietuvos kariuomenės mokyklą;

3. Kovinio rengimo centrą;
4. Mokomąjį pulką;
5. pajėgų mokymo centrus.

Šių mokymo institucijų paskirtis – ruošti kariuomenei reikalingus profesionalus, nuolat atnaujinti karių profesines žinias ir užtikrinti aukštą kariams reikalingų kompetencijų lygį.

Profesinis karinis švietimas ir rengimas yra pagrindinė kariuomenės taikos meto funkcija, padedanti užtikrinti aukštą kariuomenės personalo ir ginkluotųjų pajėgų rezervo parengties lygį. Ribiniai karių skaičiai 2016 metais padidinti nuo 17 890 iki 22 760 karių (2015 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros 2016 metais nustatymo, krašto apsaugos sistemos karių ribinių skaičių ir statutinių valstybės tarnautojų ribinio skaičiaus 2016 metais patvirtinimo įstatymas Nr. XII-1837, Vilnius), todėl, didėjant karių skaičiui, proporcingai didėja kariuomenės mokymo institucijų užimtumas. Kaip teigia S. M. Jonesas (2004), didelis mokymo centrų užimtumas kelia grėsmę operacinei karinių pajėgų parengčiai, todėl, spartėjant kariuomenės personalo komplektavimui, yra ypač aktualu nustatyti, kokį potencialą turi nuotolinis mokymas prisidėti prie karinių pajėgų rengimo ir kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo.

Nuotolinio mokymo potencialą prisidėti prie karinių pajėgų rengimo galima vertinti dviem rodikliais arba požymiais – kiekybiniu ir kokybiniu:

1. Kiekybinis rodiklis gali būti apibrėžiamas rengiamo *personalo apimties* ir *laiko sąnaudų* kriterijais.

Personalo apimties kriterijus

Nuotolinis mokymas yra lengvai prieinamas mokymo būdas, nereikalaujantis didelių papildomų investicijų ir galintis apimti sąlyginai didelę potencialią auditoriją. Asinchroninis nuotolinis mokymas leidžia žymiai padidinti vienu metu besimokančio personalo skaičių ir sumažinti mokymo institucijų užimtumą, taikant nuotolinio mokymo namuose arba tarnybos vietoje formą. Remiantis S. M. Jonesu (2003), JAV oro pajėgų technologijos institutas (AFIT) padidino kurso „Pirkimai, planavimas ir analizė“ rengiamų studentų skaičių nuo 300 iki 3 000 per metus, pakeitus kurso formatą iš stacionaraus į nuotolinį.

Laiko sąnaudų kriterijus

Pagrindinė nuotolinio mokymo savybė ir esmė – mokymas per atstumą. Kariuomenės mokymo institucijos koncentruojasi keliuose šalies miestuose, todėl, vykdant karinio personalo rengimą, kursų ar studijų dalyviai turi vykti į mokymo įstaigą visam kurso laikotarpiui, paliekant tarnybos ir/ar gyvenamąją vietą, todėl mokymosi laikotarpiu kariai neatlieka savo profesinių funkcijų ir pareigų. Organizuojant nuotolines studijas ar kursus, kariai gali derinti savo profesinių funkcijų ir pareigų vykdymą su mokymusi, kadangi sinchroninės arba asinchroninės nuotoli-

nės studijos gali būti vykdomos tarnybos vietoje, tarnybos arba laisvu nuo tarnybos metu. R. A. Wisherio ir kt. (2002) teigimu, nuotolinių studijų organizavimas leidžia taupyti laiką, skirtą mokymuisi ir kelionei į mokymo instituciją.

2. Kokybinis rodiklis gali būti apibrėžtas *didaktinės funkcijos* ir *profesinės parengties* kriterijais.

Didaktinės funkcijos kriterijus

Nuotolinis mokymas užima svarbią vietą Lietuvos kariuomenėje ir įvairiuose dokumentuose yra apibrėžiamas kaip karių įgalinimo ir savarankiško mokymosi bei tobulėjimo priemonė (Lietuvos karinė doktrina, 2016), kaip visą tarnybos laiką trunkančio profesinio karinio švietimo ir rengimo personalizuoto lankstaus mokymosi priemonė (Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina, 2016), kaip mokymo metodas (Karių ugdymo pagrindai, 2002) ir kaip mokymo būdas (Profesinio ir individualiojo rengimo vadovas, 2015). Priklausomai nuo naudojamų technologijų ir pedagoginės prieigos, nuotolinis mokymas gali atlikti keturias didaktines funkcijas: mokymo metodo, mokymo formos, mokymosi strategijos ir mokymosi visą tarnybos laiką priemonės. Nuotolinis mokymas, kaip mokymo metodas ir mokymo forma, gali būti naudojamas karinio personalo mokymo kokybės gerinimui, užtikrinant mokymo prieinamumą ir lankstumą. Nuotolinis mokymas, kaip mokymosi strategija ir mokymosi visą gyvenimą priemonė, gali būti įgyvendinamas naudojant internetą, tinklaveikos (angl. *networking*), daugialypės terpės (angl. *multimedia*), atvirųjų šaltinių (angl. *open sources*) ir kt. prieigas, todėl jis gali būti naudojamas kaip mokymosi įrankis, kurio pagalba atsakomybė už mokymosi procesą yra deleguojama besimokančiajam, sudaromos sąlygos kariniam personalui tobulėti pagal poreikį visą tarnybos laiką, derinant mokymąsi ir esminių pareigų bei funkcijų vykdymą. Lanksčiai išnaudojant nuotolinio mokymo didaktinių funkcijų potencialą, nuotolinis mokymas gali prisidėti prie karinio personalo rengimo kokybės gerinimo, mokymosi motyvacijos didinimo ir mokymosi visą tarnybos laiką užtikrinimo.

Profesinės parengties kriterijus

Siekiant užtikrinti aukštą profesinės personalo parengties lygį, yra būtina nuolat atnaujinti profesines žinias. Tačiau nuolatinis profesinių žinių atnaujinimas kariuomenės mokymo įstaigose reikalauja pakankamai daug resursų ir laiko. Nuotolinis mokymas yra prieinamas reikiamoje vietoje reikiamu metu, todėl leidžia žymiai sumažinti resursų ir laiko sąnaudas. Kaip teigia M. W. Freemanas (2003), nuotolinis mokymas turi potencialą gerinti kariuomenės operacinę parengtį, nuolat keliant personalo kvalifikaciją, todėl jis gali būti efektyviai naudojamas kaip įgūdžių praradimo prevencijos priemonė.

Išvados

Nuotolinio mokymo galimybės prisidėti prie kariuomenės taikos meto funkcinės veiklos kokybės gerinimo gali būti apibrėžtos šiais aspektais:

1. Nors nuotolinis mokymas Lietuvos kariuomenėje šiuo metu nėra plačiai taikomas, metodiniuose kariuomenės leidiniuose ir karinėse doktrinos nuotolinis mokymas užima svarbią vietą ir, priklausomai nuo konteksto ir instruktoriaus kompetencijos, gali būti naudojamas kaip mokymo forma, mokymo metodas, mokymo būdas, visą tarnybos laiką trunkančio profesinio karinio rengimo ir karių įgalinimo priemonė. Nuotolinis mokymas yra lengvai prieinamas mokymo(si) būdas, leidžiantis per sąlyginai trumpą laiką žymiai sumažinti kariuomenės mokymo centrų užimtumą ir patenkinti sparčiai didėjančio kariuomenės personalo apmokymo poreikį.

Distancinė, edukacinė ir ekonominio naudingumo dimensijos leidžia apibrėžti nuotolinio mokymo naudojimo kariuomenėje privalumus – mokymas bet kuriuo laiku, bet kurioje vietoje, bet koku būdu gali padėti užtikrinti aukštą padalinių operacinę parengtį, suteikiant individualizuotas profesinio rengimo ar žinių atnaujinimo paslaugas. Nuotolinis mokymas leidžia užtikrinti racionalų resursų panaudojimą, taupant kursams skiriamas lėšas. Atsižvelgiant į JAV tyrėjų atliktų tyrimų duomenis, nuotolinio kurso kaina yra nuo 33 proc. iki maždaug 90 proc. mažesnė, lyginant su analogišku tradiciniu kursu.

2. Kiekybinių ir kokybinių nuotolinio mokymo potencialo Lietuvos kariuomenėje rodiklių vertinimas rodo, kad nuotolinis mokymas gali prisidėti prie kariuomenės funkcinės veiklos kokybės gerinimo, didinant personalo rengimo apimtis ir mokymosi motyvaciją, gerinant karinio personalo rengimo kokybę, sudarant mokymosi visą tarnybos laiką galimybes ir užtikrinant nuolatinį karinio personalo žinių atnaujinimą.

Literatūra

1. Anderson, T., Elloumi F. (2004). *Theory and Practice of Online Learning*. Canada: Athabasca University.

2. Freeman, M. W. (2004). *Distance Learning in the U.S. Army: Meeting the Readiness Needs of Transformation*. Handbook of Distance Education, 2004, p. 655–661.

3. Freeman, R. (2004). *Planning and Implementing Open and Distance Learning Systems: A Handbook for Decision Makers*. Canada: The Commonwealth of Learning. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/003d61a020aa11e5b336e9064144f02a>

4. Jones, S. M., Mally, W., Blevins, L. A., Munroe, J. E. (2004). *The U.S. Marine Corps Distance Learning Program*. Handbook of Distance Education, 2004, p. 641–654.

5. Karių ugdymo pagrindai (2002), Vilnius. [Žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.].

Prieiga per internetą: <<http://www.lka.lt>>

6. Lietuvos karinė doktrina (2016). [Žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lietuovskariuomene.lt>>

7. Lietuvos karinių pajėgų rengimo doktrina (2013). [Žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lietuovskariuomene.lt>>

8. 2015 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros 2016 metais nustatymo, krašto apsaugos sistemos karių ribinių skaičių ir statutinių valstybės tarnautojų ribinio skaičiaus 2016 metais patvirtinimo įstatymas Nr. XII-1837, Vilnius. Žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/003d61a020aa11e5b336e9064144f02a>>

9. Profesinio karinio švietimo ir individualiojo rengimo vadovas (2015). [Žiūrėta 2017 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lietuovskariuomene.lt>>

10. Rumble, G. (1999). *The Costs of Networked Learning: What Have We Learnt?* A paper presented to the FLISH99 (Flexible Learning on the Information Superhighway) Conference, Sheffield Hallam University, Sheffield, UK, 25–27 May 1999.

11. Sukati, C. W. S., Vilakati, N. T., Fowler, C. J. H., Dlamini, D. F. (2014). *A Comparative Cost Analysis of Face-To-Face and Distance Learning Modes: The Case of the University of Swaziland*. Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS), p. 629–636, Scholarlink Research Institute Journals, 2014.

12. Teresevičienė, M., Rutkauskienė, D., Volungevičienė, A., Zuzevičiūtė, V., Rutkienė, A., Targamadzė, A. (2008). *Nuotolinio mokymo(si) taikymo galimybės tęstinio profesinio mokymo plėtrai skatinti*. Kaunas: Mokslo studija, Vytauto Didžiojo universitetas.

13. Vaičiūnaitė, D. (2012). *Nuotolinis mokymasis: mokymosi galimybių išplėtimas*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija.

14. Westfall, P. J. L. (2004). *Distance Education in the U.S. Air Force*. Handbook of Distance Education, 2004, p. 631–640.

15. Winkler, J. D., Leonard, H. A., Shanley, M. G. (2001). *Army Distance Learning and Personnel Readiness*. RAND Arroyo centre, USA.

16. Wisher, R. A., Sabol, M. A., Moses, F. L. (2002). *Distance Learning: The Soldier's Perspective*. ARI Special Report 49, May 2002, U.S. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, Alexandria.

THE POTENTIAL OF DISTANCE EDUCATION AS A MEANS OF THE LITHUANIAN ARMED FORCES' PEACETIME FUNCTIONAL PERFORMANCE ENHANCEMENT

1st Lt Aleksandras Melnikovas

Air Operations Officer, Lithuanian Air Force Base

Summary

Recently performed reorganization of the Lithuanian Armed Forces (LAF) resulted in the increased number of personnel and as a consequence student load frequently exceeds the capacities of the LAF educational centres leading to a possible negative impact on operational readiness of personnel. Distance education is one of the means which may be successfully adopted for the LAF's peacetime functional performance and enhancement of personnel education quality.

Depending on the available technology and pedagogical approach, distance education can perform four didactic functions: it can be used as a *teaching method*, *form of teaching*, *learning strategy* and as a *means of lifelong learning*. Distance education as a teaching method and form of teaching can be used to enhance the quality of personnel training, while distance education as a learning strategy and as a means of lifelong learning can be used to promote self-education through open sources, networking, multimedia, etc.

The evaluation of the distance education potential in the LAF can be implemented through the following three major dimensions:

1. Distance. It represents the core function of distance education, i.e. to deliver learning products regardless of place and distance. Thus, this dimension could be defined by *accessibility* and *range* criteria.

2. Education. The main function of military distance education and training is the preparation of highly-skilled staff; therefore, educational dimension could be defined by *qualification* and *flexibility* criteria.

3. Cost efficiency. The shift of cost savings from traditional to distant course.

The potential of distance education to improve the quality of military personnel education and training could be evaluated through *quantitative* and *qualitative* indicators.

1. Quantitative indicator could be determined by *personnel throughput* and *training time* criteria.

2. Qualitative indicator could be determined by *didactic function* and *professional readiness* criteria.

In conclusion, distance education is a reasonable teaching and learning approach which may significantly reduce the overload of military training centres

and fulfil the rising demand of skilled personnel. Distance, education and cost-efficiency dimensions allow evaluating the possible benefits of distance education in the LAF. The learning products can be delivered regardless of time and distance; high operational readiness of personnel can be ensured by reducing the impact of skill decay and providing individualized teaching; a shift from traditional to distance course may impact higher cost-efficiency and save resources. Qualitative and quantitative indicators show that distance education has a potential to improve the LAF peacetime functional performance by enlarging the throughput of educational personnel and enhancing education quality.

AUTORIAUS LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Aleksandras Melnikovas

Darbo vieta ir pareigos: Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės Oro operacijų palaikymo eskadrilės Operacijų valdymo grandies oro operacijų karininkas

Autoriaus mokslinių interesų sritys: edukologija, nuotolinis mokymas, profesinis karinis švietimas ir rengimas, nacionalinis saugumas

Telefonas ir el. pašto adresas: (8 6) 225 6799;
aleksandras.melnikovas@mil.lt

AUTHOR'S COVER LETTER

Author's name and surname: Aleksandras Melnikovas

Workplace and position: Lithuanian Air Force Base, Air Operations Officer

Author's research interests: educational sciences, distance education, professional military education and training, national security

Telephone and e-mail address: +370 622 56 799,
aleksandras.melnikovas@mil.lt